

Amerikaanse, daarna de Canadese pakketten. 'Uit de Amerikaanse ontvingen we', aldus Scholten,

'suiker . . . o.m. vitaminetabletten, pakjes bouillon en gedroogde rozijnen. Wij vonden . . . een blikje gesneden ham, melk, cornedbeef, gedroogde pruimen, vlees, koffie, boter, toiletzeep, sigaretten, chocoladestangen, kaas, suiker en een blikopener . . . Een Canadees pakket voor zes man bevatte een pond boter, een tablet chocolade, suiker, zout, een stuk zeep, een blik zalm, een blik sardines, pruimen, rozijnen, thee, kaas en droge tarwekoek. Een zegen voor ons!'¹

Van de voor de gevangenen aan de Birma-spoorweg verzonden hulpgoederen werden de eerste voedselpakketten (die van het tweede schip uit Lourenço Marques) pas in mei '44 verdeeld, samen met een hoeveelheid medicijnen en medische instrumenten, maar in de kampen aan de spoorweg, 'heeft', schrijft van Witsen, 'hooguit 5% van de daarheen gezonden Rode Kruis-artikelen de krijgsgevangenen bereikt.'²

Op Noord-Sumatra kregen de aan de weg in Atjeh zwoegende krijgsgevangenen in augustus '44 'één eenpersoonspakket per vier man' (goederen die in '42 in Singapore waren ontladen!), 'waarbij we', aldus een hunner, 'de droevige ontdekking deden dat de sigaretten voor het grootste deel door onze gastheren waren gestolen.'³ Onder de uit Java overgebrachte krijgsgevangenen bij Palembang werden, zo berichtte ons in '84 een cadet-vaandrig, 'de eerste Rode Kruis-pakketten' in september '44 uitgedeeld, 'het meeste was er al uit gestolen.'⁴ Aan de Pakanbaroespoorweg werden eenmaal pakketten uitgedeeld: één pakket voor vier man – hier trof men bij de Japanse commandant na de bevrijding een magazijn vol pakketten aan.

Op Java kregen de krijgsgevangenen in mei '44 één vierpersoonspakket voor telkens vijftien man (pakketten van het tweede schip uit Lourenço Marques) en, althans in de meeste kampen, in juni '45 één vierpersoonspakket voor telkens vier man (pakketten van de '*Awa Maroe*'). Over de eerste zending tekende Bouwer in Bandoeng aan:

'De Japanners namen alles uit de pakketten wat van hun gading was . . . In het algemeen was het . . . zo dat de Japanse kampwachten de sigaretten stonden op te roken die voor de gevangenen bestemd waren. Een deel der kleding die gezonden werd, hebben de Japanners gegeven aan de Duitsers, bemanningen

¹ A.v., p. 184. ² Van Witsen, p. 360. ³ C. van Heekeren: *De 'Atjeh-Party'* (1964), p. 81. ⁴ Brief, 6 nov. 1984, van F. B. Nijon.